

MUSIQA MADANIYATI DARSLARIDAN TASHQARI O‘ZBEK XALQ CHOLG‘ULARI ANSAMBLINI TASHKIL ETISH

Soyibova Xavasxon

*Andijon davlat pedagogika instituti,
Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti,
Musika ta’lim yo’nalishi, 2-kurs talabasi*

KIRISH

Musika madaniyati darslari o‘quvchilarda umumiy musiqiy saviyani oshirishga xizmat qilsa, sinfdan tashqari faoliyatlar, ayniqsa o‘zbek xalq cholg‘ulari ansambli bolalarning ijrochilik mahoratini yanada chuqurlashtirishga, milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashga katta imkoniyat yaratadi. Xalq cholg‘ulari ansambli o‘quvchilarda milliy musika san’atining jilolarini his qilish, jamoada ishlash, ijodiy fikrlash va sahnaviy madaniyatni rivojlantirishning samarali shaklidir.

I. O‘zbek xalq cholg‘ulari ansamblining ahamiyati

1. Milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish

Ansambl mashg‘ulotlari orqali o‘quvchilar dutor, rubob, doira, gijjak, nay, karnay-surnay kabi milliy cholg‘ularning kelib chiqishi, ijrochilik uslubi, repertuari bilan tanishadi. Bu esa ularda vatanparvarlik, madaniy merosga hurmat tuyg‘usini kuchaytiradi.

2. Ijrochilik mahoratini rivojlantirish

Ansambl o‘quvchilarni kuy tuyg‘usi, ritm sezgisi, musiqani jamoaviy his qilish, texnik mahoratga ega bo‘lish kabi ko‘nikmalar bilan qurollantiradi.

3. Estetik tafakkurni shakllantirish

Musiqiy asarlarni birgalikda ijro etish jarayoni o‘quvchilarda estetik did, badiiy tafakkur va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi.

II. Ansamblni tashkil etishning bosqichlari

1. Tayyorlov bosqichi

a) O‘quvchilarni saralash

- Yoshi, qiziqishi va cholg‘u chalish bo‘yicha layoqatlari aniqlanadi.
- Har bir o‘quvchining musiqiy qobiliyati, ritm sezgisi, tinglab ajratish ko‘nikmasi baholanadi.

b) Cholgʻularni taqsimlash

Oʻquvchilarning individual imkoniyatlariga koʻra:

- dutor
- rubob
- doira
- gijjak
- karnay-surnay
- nay

kabi cholgʻular tanlab beriladi.

c) Repertuar tanlash

Ijro uchun oʻzbek xalq kuylaridan:

- “Lazgi”
- “Tanovar”
- “Ufori”
- “Samarqand ushshogʻi”
- “Munojot”
- “Dilxiroj”

kabi kuylar tanlanadi.

III. Mashgʻulotlar jarayoni va metodik yondashuvlar

1. Amaliy mashqlar

a) Qolip mashqlari

Har bir cholgʻu uchun maxsus mashqlar:

- dutorda tezkor parvazlar
- nayda tovush chiqarish mashqlari
- doirada ritmik usul mashqlari

b) Jamoaviy mashqlar

- Unison ijro
- Guruh boʻyicha boʻlib repetitsiya
- Boshqaruv (dirijorlash) bilan umumiy ansambl mashqi

2. Metodik yondashuvlar

a) Kuyni tinglab o‘rganish metodi

Avval kuy tinglanadi, so‘ngra cholg‘uda ijro etishga o‘tiladi. Bu metod xalq kuylarining ohangini aniq his qilishga yordam beradi.

b) Ko‘rgazmali metod

Musika o‘qituvchisi o‘quvchilarga cholg‘ulardagi usul va ijro usullarini amalda ko‘rsatib beradi.

c) An‘anaviy va zamonaviy uyg‘unlik

Milliy cholg‘ular bilan zamonaviy musiqa namunalarini uyg‘unlashtirish (fonogrammasiz) o‘quvchilarda qiziqishni oshiradi.

d) Individual yondashuv

Har bir o‘quvchining texnik imkoniyati, ijro tezligi va musiqiy eshituviga qarab shaxsiy topshiriqlar beriladi.

IV. Ansambl faoliyatining samaradorligini oshirish usullari

1. Konsert va festivallarda ishtirok etish

Bu o‘quvchilarning sahna madaniyati va ishonchini oshiradi:

- “Navro‘z” tadbirlari
- maktab bayramlari
- xalq kuy va qo‘shiqlari festivallari
- tumanga oid tanlovlar

2. Audio-video yozuvlardan foydalanish

O‘quvchilar o‘z ijrosini eshitib ko‘rib, xatolarini tahlil qilish imkoniga ega bo‘ladi.

3. Mashhurlar ijodini o‘rganish

O‘zbekistonning mashhur sozandalari:

- Turg‘un Alimatov
- Abduqahhor Abdurahmonov
- Ari Babahanov
- Murodjon Toshmatov

ijodidan namunalar o‘rgatiladi.

4. Cholg‘ularni to‘g‘ri parvarishlash

Cholg‘ularni to‘g‘ri saqlash, sozlash, mustahkamlash yuzasidan o‘quvchilarga maxsus darslar o‘tkaziladi.

XULOSA

O'zbek xalq cholg'ulari ansamblini musiqa madaniyati darslaridan tashqari tashkil etish o'quvchilarni milliy musiqa merosiga qiziqtiradi, ijrochilik mahoratini oshiradi va ularni ma'naviy jihatdan boyitadi.

Ansambl orqali o'quvchilar musiqani his qilishni, jamoaviy ijroni boshqarishni, milliy kuylarning ma'naviy mohiyatini anglashni o'rganadilar.

Shu bois, maktablarda xalq cholg'ulari ansamblini yo'lga qo'yish — yosh avlodni ma'naviy yetuk, estetik didli, ijodkor shaxs sifatida tarbiyalashning eng samarali yo'llaridan biridir